

Література:

1. Свириден С. Навчати бути здоровим: Позакласна робота: 5-9 кл. – К.: Шк. світ, 2007. – 128 с. – (Бібл. «Шкільного світу»).
2. Технологія проведення тренінгів з формування здорового способу життя молоді / Г. М. Бевз, О. П. Главник – К.: Держ. ін-т проблем сім'ї та молоді, 2005. – 172 с.
3. Формування навичок здорового способу життя у дітей та підлітків: За проектом «Діалог»: Навч. -метод. посібник / О. В. Вінда, О. П. Коструб, І. Г. Сомова, Н. О. Березіна, М. М. Галябарник, С. В. Кириленко. – 3-є вид. переробл. і допов. – К.: Віста, 2006. – 304 с.

Лушпай Н. Л.*

**РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ, ТВОРЧИХ
ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
ТА ЛІТЕРАТУРИ В КЛАСАХ ТЕХНОЛОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ**

У статті зроблено акцент на формуванні творчої особистості, розкрито необхідність її розвитку, впровадження інноваційних підходів на уроках української словесності в класах технологічного профілю

Модернізація навчально-виховного процесу на сучасному етапі сприяє формуванню та розвитку творчої особистості, спроможної повноцінно реалізуватися в житті. Головне завдання сучасної освіти – навчити дітей критично мислити. Актуальність обраної теми визначена, у першу чергу, соціальним замовленням, бо саме творча особистість може бути конкурентоспроможною в сучасному світі. Саме цілісна, духовно багата, креативна людина спроможна по-справжньому керувати майбутнім.

У класах технологічного профілю ефективними, на нашу думку, є уроки української словесності з використанням творчодослідницьких та інтерактивних технологій навчання. Самостійна робота – це можливість дітей реалізувати свої вміння й навички.

Критичне мислення – це вміння розглядати, аналізувати, оцінювати явища, події, учинки та характери героїв літературних творів, що дає можливість пізнавати навколишній світ, орієнтуватися в ситуаціях, ставити цілі й знаходити шляхи їх досягнення. Основні операції мислення: аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, асоціація, уява.

У старших класах доречно проводити уроки-конференції, уроки-семінари, уроки-диспути, уроки-дослідження, уроки-пошуки, уроки-КВК, варто наповнювати їх новим змістом. Важливо залучати учнів до творчих видів роботи: написання мініатюр, настроєвих етюдів, творів – перевтілень у людські

* © Лушпай Н. Л.

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

почуття та пристрасті, явища природи, заховаю до створення власних поезій чи прозових творів. Під час вивчення усної народної творчості, байок, драматичних і прозових творів можна використовувати багато різновидів творчого читання (виразне, за ролями, напам'ять), пропонувати учням намалювати ілюстрації до того чи іншого твору, портрети персонажів. Ці види роботи розвивають дитячу уяву.

Під час обговорення якоїсь проблеми ватро влаштувати диспути, бо вони розвивають уміння логічно, критично та творчо мислити, відстоювати власну думку. На уроках узагальнення й систематизації знань можна проводити дидактичні ігри, мовознавчі турніри, тематичні вікторини, асоціативні диктанти, аукціони. Під час уроків залучати до роботи якомога більшу кількість учнів, допомагати їм розкрити свій творчий потенціал. Питання диспуту доречно оголошувати перед вивченням літературного твору. Потім пропонувати невелику самостійну роботу: дати коротку відповідь на запропоновані питання.

Питання для дискусій:

- Хто гідний називатися патріотом?
- У чому ви вбачаєте сенс життя?
- Яка, на вашу думку, роль матері в житті людини?
- Що таке щастя, життєвий успіх?
- Грішниця Марія чи страдниця?
- Що зробило Чіпку Варениченка «пропащою силою»?
- Які вчинки героїв ви засуджуєте, а які схвалюєте?

Вважаємо, що питання диференціації навчання в класах технологічного профілю завжди актуальне, бо це – не віяння моди, а шлях до поглиблення знань школярів. Диференціація та індивідуалізація допомагає знайти найоптимальніший, найраціональніший підхід до груп школярів різних рівнів, дає можливість учням засвоїти максимум інформації. На уроках можна практикувати диференційовані проблемно-пошукові завдання, вправи, що стимулюють до пошуку аналогій, формують критичність мислення; доречно створювати ігрові проблемні ситуації, які сприяють підвищенню інтересу школярів до опрацьованого матеріалу.

Можна пропонувати групам виконати такі диференційовані завдання:

- I. Скласти вірш про кохання
- II. Скласти відгук про прочитаний твір
- I. Інсценувати уривок із повісті «Кайдашева сім'я»
- II. Виписати із творів художньої літератури зразки мовлення героїв
- I. Скласти твір – перевтілення «Я – Лексикологія»
- II. Підготувати повідомлення про звертання
- I. Скласти твір «Пригоди Звертання»
- II. Вивчити напам'ять вірш зі звертаннями

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

I. Скласти вірш – подяку Мові, використовуючи сполучники

II. Скласти казку «Як жив Сполучник»

Випереджувальні завдання:

I. За допомогою кольорової гами передайте внутрішній світ головного героя, психологічний стан письменника.

II. Уявіть себе захисником на суді й складіть промову на захист Марусі Чурай.

У класах технологічного профілю доречно організовувати навчання так, щоб воно активізувало розвиток учнівської креативності. А це не є реальним без упровадження в систему роботи інноваційних освітніх і педагогічних технологій. Інновації можуть бути різними за масштабом, за потенціалом, можуть належати до різних складових навчально-виховного процесу, але, на наш погляд, вони завжди повинні бути мотивовані й орієнтовані на конкретного вчителя, який працює в конкретній школі з конкретними учнями.

Словесникам потрібно формувати інформаційну культуру учнів, розвивати критичне й самостійне мислення, озброювати школярів знаннями та навичками використання сучасної комп'ютерної техніки, готувати їх до життя в цифровому світі. Завдяки Інтернету збільшуються можливості навчання, активізується діяльність учнів щодо написання творчих робіт та побудови усних висловлювань різних жанрів. Отже, підвищується рівень самоконтролю, розвивається критичне мислення. Саме за допомогою мультимедійних технологій можна цілісно реалізувати виховний процес. Красу, чарівність природи, зовнішність людини, опис тварини, пейзажі варто передавати через ілюстрації. Можна використовувати на уроках ліричну музику, світлини, репродукції живописних полотен. Щоб підвищити творчий інтерес учнів до читання, перед вивченням твору треба зробити йому своєрідну рекламу, звернувши увагу старшокласників на певні моменти, епізоди, образи, які будуть їм зрозумілі, близькі й цікаві в подальшому дорослому житті.

На уроках доречно широко використовувати креативні методи навчання. Нестандартними запитаннями можна викликати учнів на відвертість, щоб замислилися над поведінкою літературних героїв, зробили висновки.

На уроках можна пропонувати учням працювати з текстами, які ознайомлять їх з історією, звичаями й традиціями, мистецькими скарбами, духовною культурою, кращими представниками рідного народу, із загальнолюдськими моральними нормами, формувати пізнавальну й творчу самостійність, спонукаючи їх виконати завдання:

1. Напишіть твір на тему: «Ще один день у житті Степана Радченка».

2. Уявіть на мить, що ви зустрілися із Чіпкою. Які поради при нагоді ви б дали йому ?

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

3. Простежте за мовою Марусі Чурай і выпишіть афоризми, які звучать з її уст.

4. Доберіть вислови героїв твору про Марусю Чурай; цитати до образів Грицька та Івана Іскри.

Щоб учні повноцінно сприйняли твір, зуміли його «прочитати», можна користуватися методичними прийомами: «входження у твір» і «внутрішні паралелі». Пробудити думки учнів, зробити глибокі висновки, осмислити прочитане педагогу допомагає низка проблемних запитань, як-от:

– Скажіть, чого ж навчив кожного з вас гіркий досвід Чіпки?

– Чи була б Марія щасливою, якби одразу вийшла заміж за Корнія?

– Знаючи те, що ім'я Оксана в перекладі із грецької означає «чужоземка», а Степан – «коло, вінець», чи можна довести глибоку символічність цих імен, спираючись на зміст твору?

Автор статті, прищеплюючи учням любов до художнього слова, поезії, української мови, театру, керує шкільною літературною студією «Поезія слова», ставить з учнями п'єси, навчає їх майстерності виразного читання. На уроках мови та літератури діти інсценують уривки із творів, аналізують почуте. Варто зацікавити учнів. Щоб збудити дитячу думку, уяву, сприяти кращому засвоєнню програмового матеріалу, виробити навички логічного й творчого мислення, доречно впроваджувати нестандартні види творчих робіт: розкрити тему твору у формі листа подрузі (другові) чи у формі щоденникового запису.

Треба прагнути, щоб на уроці пізнавальну діяльність активізувало асоціювання. Наприклад, учні визначають із чим у них асоціюється осінь, зима, мова, речі, рослини. Книга – це добірне зерно. Творчість – троянда. Яблуня – пані Література. Яблука – вірші, поеми, балади, драми, повісті. Калина – образ України. Кетяги – музеї, твори, вулиці, вишивки, пам'ятники, вірші, пісні, прислів'я, конкурси, вікторини, свята. Мова – соняшник, де пелюстки – учні, які досягли вагомих результатів, а чорні насінинки – труднощі, суржик.

Учнівські роботи спонукають до роздуму. Одночасно з вихованцями варто писати твори й самому. Під час ознайомлення з особою письменника в дітей виникають асоціації: Леся Українка – могутній водоспад, Іван Франко – скеля, яка символізує мужність, непримиренність, силу духу, прагнення здобути свободу. Василь Симоненко – коло, Микола Хвильовий – блискавка, Василь Стус – квадрат, Володимир Сосюра – орел. Доля письменників і дійових осіб – це рушник, вишитий різнокольоровими нитками. Т. Г. Шевченко асоціюється із жемезним дубом. У дерева міцне коріння й багато плодів. Жолуді – твори Кобзаря, гілки – напрямки його літературної

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

діяльності. Барвінок – мистецька спадщина генія. Квіти – найвідоміші картини. Літературні герої постають у дитячій уяві в образі пташок, тварин, явищ природи, речей, геометричних фігур. Так, на думку учнів, Маруся Чурай – соловей,, Чіпка – сова, Христя – кришталь, Кайдашиха – піч, Омелько – вогонь, Карпо й Лаврін – два горнятка, Мотря – рогац.

Ми переконані, що в класах технологічного профілю українська мова є не тільки засобом освоєння різних навчальних дисциплін, її мета полягає в удосконаленні вмінь ефективно оперувати знаннями. Уважаємо, що сьогодні наше суспільство потребує творчої особистості, яка б самостійно мислила, приймала нестандартні рішення, долала різні життєві перешкоди. Та чи потрібні всім творче мислення й креативні здібності? Так, потрібні, бо творчість необхідна людині в усіх сферах життя: вона допомагає швидше й легше витримати негаразди, підвищує зацікавленість справою.

Отже, формування креативної компетентності учнів, має велике значення для здобуття знань, набуття вмінь, розвитку допитливості, асоціативності, критичного мислення, реалізації їхніх музичних, вокальних, артистичних, літературних, поетичних, художніх, конструкторських та інших здібностей і задатків у нестандартних умовах на уроках рідної мови, літератури та в подальшому дорослому житті.

Література:

1. Самчук Д. Модернізація навчально-виховного процесу на сучасному етапі // Творчо-дослідницькі та інтерактивні технології навчання на уроках української словесності. – 2009. – С. 3.
2. Жаровська Н. В., Муляр Т. В. Проектна технологія навчання: данина моді чи нагальна потреба?// Метод проектів на уроках української мови та літератури. – 2010. – С. 4.
3. Боровик О. В. Сучасні технології навчання української мови //Українська мова в школі: пошуки, знахідки. – 2005. – С. 33.
4. Степанець А. В. Диференційоване навчання на уроках української мови // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2011. – С. 7.

Нагачевська Х. П. *

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИКЛАДАННЯ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН У ПРОФІЛЬНИХ КЛАСАХ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ

У статті окреслено сучасні підходи до викладання гуманітарних дисциплін у профільних класах, зроблено акцент на ефективності використання комп'ютера на уроках української мови й літератури.

XXI століття – час переходу до високотехнологічного інформаційного суспільства, у якому якість людського потенціалу,

* © **Нагачевська Х. П.**